

การศึกษา (Education)

1. การศึกษา : คืออะไร ?

การศึกษา คือกระบวนการของการสอน การฝึกและการเรียน, โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ทำการในโรงเรียนหรือในวิทยาลัยต่าง ๆ, เพื่อปรับปรุงความรู้และพัฒนาทักษะต่าง ๆ. ⁽¹⁾ (*Education : a process of teaching, training and learning, especially in schools, or colleges, to improve knowledge and develop skills.*)

พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ระบุว่า “การศึกษา เป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้, การฝึกการอบรม, การสืบสานทางวัฒนธรรม, การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ, การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต.”

การเรียนรู้แบบท่องจำ คือกระบวนการเรียนโดยการย่ำหรือซ้ำกระทั่งเราจำมันได้ มากกว่าโดยอาศัยการเข้าใจในความหมายของมัน. ⁽¹⁾ (*Rote Learning : the process of learning something by repeating it until you remember rather than by understanding the meaning of it.*)

ดังนั้นในกระบวนการสอน (*Teaching Process*) จึงมิใช่การสอน (*Teaching*) เพียงเพื่อให้ผู้เรียนจำเนื้อหาสาระ (*Content*) หรือเป็นการถ่ายทอดความรู้แต่เพียงอย่างเดียว, เพราะความรู้ท่วมหัว อาจเอาตัวไม่รอด. กระบวนการสอนที่ดีคือการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเกิด “ปัญญา” กล่าวคือต้องทำให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์และบูรณาการความรู้ที่ได้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและต่อสังคม.

เช่นเดียวกับ *การฝึก (Training)* ซึ่งมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนเกิดทักษะ (*Skill*), การฝึกมิใช่เป็นเพียงการทำแบบฝึกหัดเพื่อให้เกิดทักษะในการแก้ปัญหาโจทย์ (*Problem Solving*) เพื่อให้ทำข้อสอบได้, หรือเป็นเพียงการทำทดลอง (*Experiment*) เพื่อให้ได้ผลการทดลอง, หรือเป็นเพียงการลงมือปฏิบัติ (*Practice*) เพื่อให้เกิดทักษะในการปฏิบัตินั้น. การฝึกที่ดีจะต้องฝึกให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์และบูรณาการด้วย. การรู้จักคิด (วิเคราะห์และบูรณาการ) เป็นทักษะและสามารถปรับปรุงได้ ⁽²⁾ (*Thinking is a skill and can be improved.*).

(1) Wehmeier, Sally. **Oxford Advanced Learner's Dictionary**. 6th ed. USA : Oxford University Press, 2000.

(2) Edward de Bono. **The De Bono Code Book**. USA : Penguin Books, 2000.

2. การศึกษา : มีกี่ระดับ ?

การศึกษาแบ่งตามมิติ (Dimension) ของเนื้อหา(Content) ได้ 2 ระดับ⁽³⁾ คือ :-

1. **การศึกษาขั้นพื้นฐาน** เป็นการศึกษาในระดับโรงเรียน(School) แบ่งย่อยได้ 5 ระดับ ดังนี้ :-

- 1.1) ระดับอนุบาล (อนุบาล 1 – 3)
- 1.2) ระดับประถมต้น (ประถม 1 – 3 หรือช่วงชั้นที่ 1)
- 1.3) ระดับประถมปลาย (ประถม 4 – 6 หรือช่วงชั้นที่ 2)
- 1.4) ระดับมัธยมต้น (มัธยม 1 – 3 หรือช่วงชั้นที่ 3)
- 1.5) ระดับมัธยมปลาย (มัธยม 4 – 6 หรือช่วงชั้นที่ 4)

2. **การศึกษาระดับอุดมศึกษา** เป็นการศึกษาในระดับวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย(College or University) แบ่งย่อยได้เป็น 2 ระดับ คือ :-

- 2.1) ระดับปริญญาบัณฑิต (Undergraduate) คือระดับปริญญาตรี
- 2.2) ระดับบัณฑิตศึกษา (Postgraduate) คือระดับปริญญาโทและปริญญาเอก

อนุบาล (3 ปี)	ประถมต้น (3 ปี)	ประถมปลาย (3 ปี)	มัธยมต้น (3 ปี)	มัธยมปลาย (3 ปี)	ปริญญาตรี (ปริญญาบัณฑิต)	ปริญญาโท (บัณฑิตศึกษา)	ปริญญาเอก
การศึกษาขั้นพื้นฐาน					การศึกษาระดับอุดมศึกษา		

ภาพที่ 1 : แสดงระดับของการศึกษา(ตามพ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542)

3. การศึกษา : มีกี่ประเภท ?

การศึกษาแบ่งตามมิติ(Dimension) ของประเภทได้ 3 ประเภท ดังนี้ :-

1. **ประเภทการศึกษาขั้นสูง (Higher Education)**

คือการศึกษาในมหาวิทยาลัยหรือในวิทยาลัย หรือเป็นการศึกษาในระดับอุดมศึกษานั้นเอง.

⁽⁴⁾(Higher Education : education at a university or a college.)

2. **ประเภทการศึกษาระดับวิชาชีพหรือการศึกษาต่อ (Further Education)**

เป็นการศึกษาต่อ เมื่อจบการศึกษามาถึงระดับจากโรงเรียน, แต่ไม่ใช้การศึกษาในมหาวิทยาลัย. ส่วนใหญ่จะเปิดสอนกันในวิทยาลัยประเภทการศึกษาระดับวิชาชีพ และรายวิชาต่าง ๆ ส่วนมากที่สอนมีจุดมุ่งหมายเพื่อเตรียมตัวให้ผู้เรียนออกไปทำงานได้.⁽⁴⁾ (Further Education : education after leaving school, but not at a university. It is most commonly available in further education colleges and many of the courses are intended to prepare people for work.)

(3) พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542, มาตรา 16

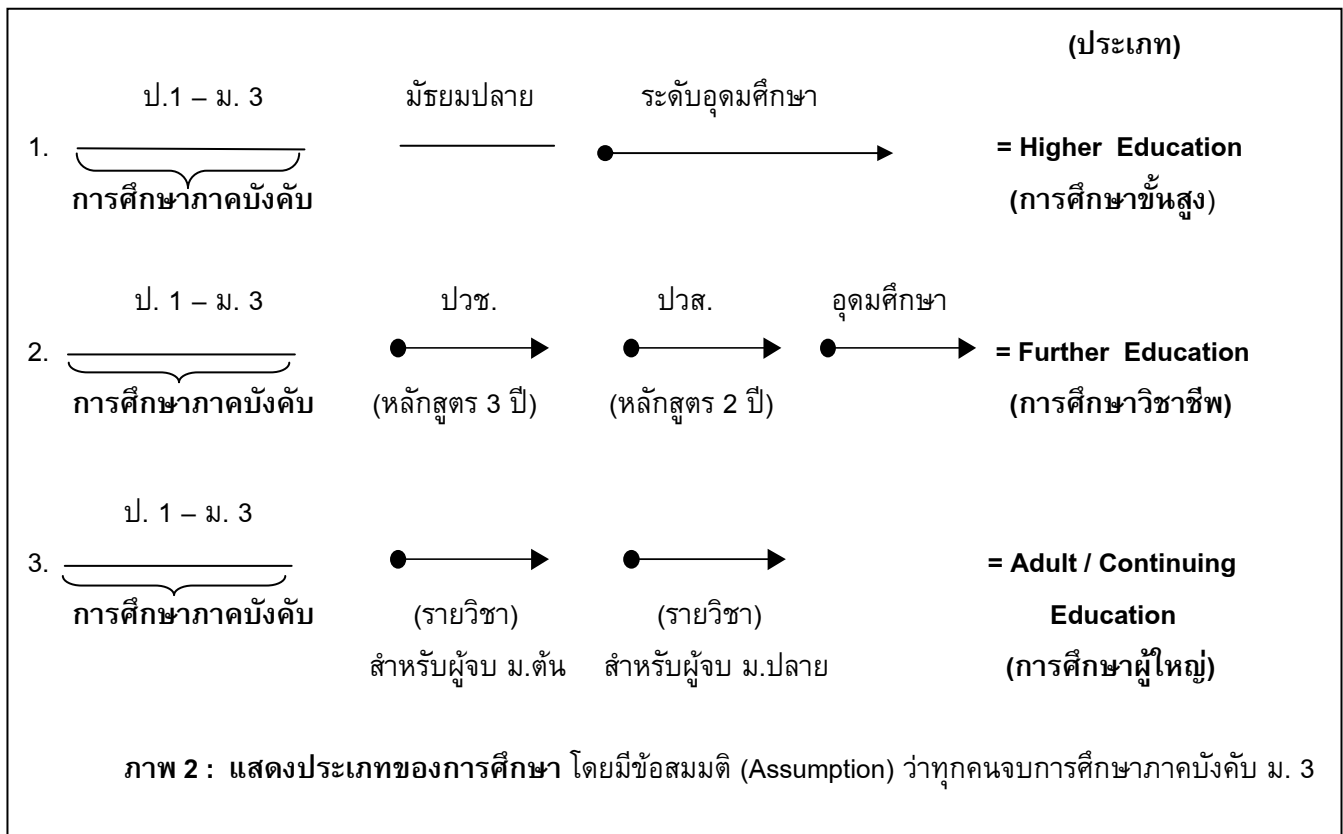
(4) Longman Dictionary of English Language and Culture. 2nd ed. Spain : Longman, 1999.

3. ประเภทการศึกษาผู้ใหญ่หรือการศึกษาต่อเนื่อง (*Adult Education, also Continuing Education*)

เป็นการศึกษาที่เตรียมสำหรับให้ผู้ใหญ่ซึ่งอยู่นอกระบบการศึกษาแบบมีรูปแบบ (คืออยู่ในระบบการศึกษาแบบไม่มีรูปแบบ) โดยปกติจะเป็นวิธีการจัดการสอนในห้องเรียนในตอนเย็น. ⁽⁴⁾(*Adult Education, also Continuing Education* : education provided for adults outside the formal education system , usually by means of classes that are held in the evening.)

4. การศึกษาประเภทอื่น ๆ ได้แก่ :-

- ประเภทการศึกษามหาวิทยาลัย
- ประเภทการศึกษากวดวิชา
- ประเภทการศึกษานอกสถานที่หรือการศึกษากลางแจ้ง (*Outdoor Education*) ฯลฯ.

(4) Longman Dictionary of English Language and Culture. 2nd ed. Spain : Longman, 1999.

4. การศึกษา : มีกี่ระบบ ?

การศึกษาแบ่งตามมิติ (Dimension) ของหลักสูตร(Cirriculum) ได้ 2 ระบบใหญ่ ๆ คือ :-

1. ระบบการศึกษาแบบมีรูปแบบหรือแบบมีหลักสูตร (Formal Education System)

คือระบบการจัดการศึกษาที่มีรูปแบบ (Form) หรือมีการกำหนดเป็นหลักสูตร(Cirriculum) เอาไว้ ระบบการศึกษาแบบมีรูปแบบหรือแบบมีหลักสูตร มีวิธีจัดการศึกษาได้หลายรูปแบบคือ :-

1.1 แบบจัดการสอนแบบมีชั้นเรียน (Classes) – แบบในระบบ⁽³⁾

ได้แก่มหาวิทยาลัยจำกัดรับโดยทั่วไป.

1.2 แบบตลาดวิชา (Open Admission) – แบบในระบบและนอกระบบ (ผสมกัน)

อาจจัดการสอนแบบมีชั้นเรียน(Classes)หรือไม่มีชั้นเรียนก็ได้ เช่น มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

1.3 แบบการเรียนทางไกล (Distance Learning) - แบบนอกระบบ⁽³⁾

เป็นการจัดการสอนโดยไม่มีชั้นเรียน แต่เป็นการสอนทางไกลโดยผ่านสื่อและเทคโนโลยี เพื่อการศึกษาต่าง ๆ เช่น มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

1.4 แบบอรรถยาศัย ⁽³⁾

คือให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ, ศักยภาพ, ความพร้อม, และโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล, ประสบการณ์, สังคม, สภาพแวดล้อม, สื่อ, หรือแหล่งความรู้อื่น ๆ.

2. ระบบการศึกษาแบบไม่มีรูปแบบ หรือแบบไม่มีหลักสูตร (Informal Education System)

คือระบบการจัดการศึกษาที่ไม่มีรูปแบบ(Informal) หรือไม่มีการกำหนดเป็นหลักสูตร (Cirriculum) เอาไว้ ได้แก่ การศึกษาผู้ใหญ่หรือการศึกษาต่อเนื่อง (Adult / Continuing Education) ประเภทสารพัดช่างที่เปิดสอนเป็นรายวิชา เป็นต้น . วิธีการจัดการศึกษาสามารถทำได้หลายรูปแบบ เช่น แบบมีชั้นเรียน, แบบตลาดวิชา, แบบเรียนทางไกล, หรือแบบอรรถยาศัย เป็นต้น.

5. บทสรุป :

ดังนั้นเมื่อพูดถึงเรื่อง "การศึกษา" จึงต้องทำความเข้าใจหรือนิยามให้ตรงกันก่อนว่าการศึกษาคืออะไร, มีความหมายอย่างไร ? และจะต้องคิดให้ดีก่อนที่กำลังจะพูดถึงการศึกษาในมิติไหน ? เช่นในมิติของระดับ , ประเภท, หรือระบบ เป็นต้น. เรื่องบางอย่างที่มีเพียงมิติเดียวหรือ 2 มิติ ก็เป็นเรื่องที่เข้าใจง่าย. การศึกษาเป็นเรื่องที่มีหลายมิติและต้องนิยามความหมายให้เข้าใจตรงกันก่อนด้วย จึงเป็นเรื่องที่ค่อนข้างจะเข้าใจยากสำหรับสมองของมนุษย์ที่ไม่ค่อยได้ฝึกคิดแบบหลายมิติ. ยกตัวอย่างเช่น :-

(3) พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542, มาตรา 15(1),มาตรา 15(2),มาตรา 15(3) ตามลำดับ

1. มหาวิทยาลัยรามคำแหง มีการจัดการศึกษาอย่างไร?

- มิติระดับ ⇨ เป็นการศึกษาในระดับอุดมศึกษา (College or University)
- มิติประเภท ⇨ ประเภทการศึกษาระดับสูง (Higher Education)
- มิติระบบ ⇨ ใช้ระบบการศึกษาแบบมีหลักสูตร (Formal Education System)
- ⇨ จัดการศึกษา แบบตลาดวิชาและแบบเรียนทางไกลผสมกัน.

2. โรงเรียนในบ้าน (Home School) สามารถจัดการศึกษาได้ ดังนี้ :-

- มิติระดับ ⇨ เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน (School)
- มิติประเภท ⇨ ประเภทการศึกษาภาคบังคับ (อาจรวมถึงระดับมัธยมปลายด้วยก็ได้)
- มิติระบบ ⇨ ใช้ระบบการศึกษาแบบมีหลักสูตร (Formal Education System)
- กล่าวคือมีการกำหนดหลักสูตรของ"โรงเรียนในบ้าน"เอาไว้โดยชัดเจน เช่น เป็นหลักสูตร
ช่วงชั้นของสถานศึกษาเอง หรือเป็นหลักสูตรแกนกลางแบบชั้นปีของกรมวิชาการก็ได้.
- ⇨ สามารถจัดการศึกษาแบบมีชั้นเรียน, แบบทางไกล หรือแบบอธยาศัยได้.

3. โรงเรียนกวดวิชา (Tutorial School) สามารถจัดการศึกษาได้ดังนี้ :-

- มิติระดับ ⇨ เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กวดวิชาระดับอนุบาล – ม. 6)
หรือ การศึกษาระดับอุดมศึกษา (กวดวิชาระดับปริญญาตรี – ปริญญาโท.)
- มิติประเภท ⇨ ประเภทการศึกษากวดวิชา
- มิติระบบ ⇨ ใช้ระบบการศึกษาแบบไม่มีหลักสูตร
- ⇨ สามารถจัดการศึกษาแบบมีห้องเรียน, แบบทางไกล, แบบอธยาศัย เป็นต้น.

4. โรงเรียนอาชีวะศึกษาเอกชน (Private Vocational School) สามารถจัดการศึกษาได้ ดังนี้ :-

- มิติระดับ ⇨ เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ถ้าจัดสอนในระดับ ปวช.)
เป็นทางการศึกษาระดับอุดมศึกษา (ถ้าจัดสอนในระดับ ปวส.)
- มิติประเภท ⇨ ประเภทการศึกษาวชิชีพ (Further Education)
- มิติระบบ ⇨ ใช้ระบบการศึกษาแบบมีหลักสูตร (Formal Education System)
- ⇨ สามารถจัดการศึกษาแบบมีห้องเรียน,แบบทางไกล เป็นต้น.

จากตัวอย่างดังกล่าวข้างต้นเป็นการวิเคราะห์โดยใช้หลักของมิติต่าง ๆ ที่ได้กล่าวไว้แล้ว. ถ้านำหลักดังกล่าวไปใช้ในการคิดวิเคราะห์เพื่อกำหนดระดับ, ประเภท, ระบบ, และรูปแบบการจัดการศึกษาของโรงเรียนสอนทำผม,โรงเรียนสอนตัดเสื้อ, โรงเรียนสอนทำอาหาร ฯลฯ ก็ทำได้ง่ายขึ้น. ปัจจุบันมีข่าวที่ทำให้สับสนมากในเรื่องของการจัดการศึกษาของกรมการศึกษานอกโรงเรียน(กศน.)และในเรื่องจุดมุ่งหมายของการตั้ง “วิทยาลัยชุมชน” ซึ่งจะส่งผลถึงการกำหนดระดับ, ประเภท, ระบบ, และรูปแบบการจัดการการศึกษาของวิทยาลัยชุมชนต่อไป. ดังนั้นจึงควรที่จะลองนำหลักของมิติต่าง ๆ ดังกล่าวนี้ออกไปใช้ในการคิดวิเคราะห์เพื่อให้การจัดการการศึกษาของไทยดำเนินไปอย่างมีร่องมีรอย กล่าวคือมีการกำหนดระดับ, ประเภท, ระบบ, และรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อการปรับปรุงและพัฒนาการศึกษาของไทยให้เจริญก้าวหน้าต่อไป.

พีระ พนาสุภณ

25 กุมภาพันธ์ 2547